

SARDI JÓZSEF.

Sz. 1822. mart. 13., megh. 1887. dec. 18.

Két éve, hogy örök nyugalomra szállt. Képe gyakran jelent meg emlékezetemben, s valami azt sugja, hogy ne engedjem e képet csak úgy ellebbenni, eltűnni az árnyak birodalmába, hanem édes emlékezzettel öleljem át, mielőtt vonásai elmosódnának.

Lévita nemzetségből származott, mely eredetével a 17-ik százba nyulik fel. Pap volt atyja, nagy atyja és szép apja, mindannyian a jelesebbek közül, kik nemcsak elvették a tizedet, hanem valódi elhivatással szolgáltak a vallásnak és az egyháznak. Atyja, Sárdi Sámuel épp nagyhirű pap, kiváló egyházi szónok.¹⁾ Lévita lett ő is, de „zengő szerszámokkal.“

¹⁾ Atyja: Sárdi Sámuel szül. 1783. febr. 23-án Toroczkó-Szt.-Györgyön; hivataloskodott, mint iskolamester Abrudbányán (1807—1810.), Vargyason (1811—1812.), mint pap H.-Szentmártonban (1813—1814), Laborfalván (1815—1826.), Árkoson (1827—36.) és Toroczkón (1837-től), meghalt 1854. jun. 13.

Nagyapja: Sárdi István szül. 1737 körül Nagy-Kadácsban. Az egyházi szolgálatot Bágyonban kezdte 1759-ben, mint iskolamester. 1774-ben Ádámosra ment papnak, 1793-ban tordai pap és esperes; meghalt 1795. Neje volt Bencez Judith, tordai pap Bencez Pál leánya.

Szép apja csakugyan, Sárdi István Kadácsban volt pap.

Atyja kétszer nősült. Laborfalván 1816-ban elvette Bagoly Juliánát; ennek halála után 1827-ben Árkoson Péter Borbárát. Az elsőtől származott ő és Juliánna testvére; a másodiktól: Imre, kövendi tanító; Samu (korán elhalt jeles képzettségű ifju, ki Garibaldi alatt részt vett az olasz szabadságharcban); Lőrincz, ki kereskedő lett; István kép.-rajztanár Kolozsvárt. Atyja mint pap több nevezetes alkalommal szolgált. 1836-ban a Consistorium püspök Körmötzi János feletti emlékbeszéd tartására választja meg. 1847-ben Kozma Gergely kövendi pap, egyháztörténelemirő 50 éves papsága jubileumán tartott egyh. beszédet, mely nyomtatásban is megjelent.

Sárdi Sámuelről van a reformátusok énekeskönyvében található „Szü-
kölködünk nagy mértékben“ kezdetű ének, melyet akkor irt, midőn a
vargyasi kántorságtól visszavonulva, Kadácsban lakott s Udvarhely Mihály
János királybirő meghívására egy rab felett tartott temetési beszéd után az
udvarhelyi ref. ekklesia az üresedésben volt papi állomásra megválasztotta volt-
de melyet nem fogadott el. Tőle származik az unitáriusok énekeskönyvében levő
„Legyen kedves az áldozat“ ének szövege is.

Ifjusága arra az időre esett, mikor kolozsvári főgymnasiumunknak Brassai Sámuel volt az igazgatója és nagy mestere, s mellette tanárok Ar.-rákosi Székely Sándor, Székely Mózes és Kriza János. Az atyai nevelés által gondosan előkészítve került a gymnasiumba, s a tudomány és költészet eme fölkejtjeinek befolyása alatt és oly kortársak mellett, mint Albert János, Nagy Sándor, szépen haladt előre. A rendes tantárgyakon kívül foglalkozik irodalommal és a modern nyelvek tanulásával; dolgozik a „L a n t“ czimű ifjusági lapba, melynek szerkesztője volt, s szorgalmasan tanulja a német és francia nyelveket.

De e mellett észrevétlenül egy másik tehetség fejlődik ki benne. A családban sok volt a művészi hajlam, s atyja őt, ki különösen szép hanggal volt megáldva, korán tanította énekelni is. Eleinte csak mulatságból gyakorolja az éneket, de mindinkább kitünik hivatottsága. Boncza György tanuló-társával megismerkednek a reformátusok híres kántorával, Botos Istvánnal, próbákra jönnek össze házánál, részt vesznek műkedvelői előadásokban, színészek társaságában.

Mikor az iskolát végezte, készen volt a papságra és készen a kántorságra. Családja multjánál s atyja közetlen példájánál fogva is ő inkább az elsőre vágyott, s várta, hogy külföldre küldik, vagy pedig azonnal kinevezik pappá. De nem úgy történt, a sors máskép akarta, a léviták más rendjében jelölt neki helyet.

1848-ban iskolamester és énekvezér lesz Felső-Rákoson, egyik legjobb ekklézsiánkban. Egy ideig még ápolja keblében a reményt a papság iránt, nem akar lemondani arról. De a fejlődés követi a maga útját, érvényesül annak törvénye. Az adomány nála nem hiányzott s a gyakorlat erőt, nagyobb terjedelmet ad a hangnak, s mind hatalmasabban és ihletteljesebben zendülnek föl a szent dallamok; egyike lesz a legkitünőbb énekvezéréknek. Gyülekezete büszkeséggel telik el, tisztelettel környezi az ifjú mestert, kit meghallgatni más vidékről is eljöttek. Még olykor-olykor felébred benne a vágy, hogy pappá legyen, hogy nemsokára aztán végképp eltűnjék, midőn 1861-ben a kolozsvári ekklézsia hívja meg az énekvezéri és tanítói állomásra.

A kitüntetés, mely e választással érte, ellenállhatlanul viszi tovább a pályán, melyen megindult. Hozzá nőül veszi Nemes Borbárát, Nemes József ügyvéd kedves leányát, ki kiválóan szereti a zenét. A miveltség közönség buzdításai, az otthon édes zenéje lelkesítik s most mint lány fuvalom ömlik „az áldozat“, majd meg csattog, a mennyezetet veri a hatalmas bariton hang.

Huszonhét évig töltötte be énekével a kolozsvári nagy tem-

plomot, a gyülekezetnek gyönyört, lelki épületet szerezve és azt a nem közönséges örömet, hogy kántora az unitárius egyháznak egyik legnagyobb énekese.

A tanításban nem rendelkezik azokkal az eszközökkel, melyeket az ujabbkori neveléstan nyújt, módszerében a régi iskolamestereket követi. Az írás-, olvasás-tanítás nem megy oly könnyen; az ismeretek nem omlanak halomszámra; de a melyeket közül, annál tisztábbak és biztosabbak. Az erkölcsi szabályokat saját példájában szemlélhetik növendékei, a jellem erejével hat rájuk, neveli a lelket és a szívet. A kik iskolájába jártak, mindig hálásan emlékeznek vissza jó tanítójukra.

Rendes elfoglaltatásán kívül érdeklődik a közügyek iránt is. Tagja lesz a kolozsmégyei tanítótestületnek és választmányának; az unitáriusok Főtanácsa pedig még 1861-ben megtisztelte az egyház-tanácsossággal. A gyűléseken ritkán szólal föl, de a mit mond, megérik rajta, hogy az meggyőződésből származik, hogy határozott elvek vezéreltik. Társadalmi érintkezéseiben meg jelleme más szép vonásai tűnnek elé: ritka becsületessége és jósága; a családi életben finom gyöngédsége.

Foglalkozása nem tette egyoldaluvá. Az iskolából magával hozott ismereteket olvasás által folyton gyarapítja. Az általános műveltségben igyekszik nem maradni alól a színvonalon. Megjelenésében, társalgásában egy művelt ember benyomását teszi.

S mindenek felett szerette egyházát, igaz hittel ragaszkodott ahhoz a valláshoz, melynek elődei apostolai voltak. S mikor Déván, Dávid Ferencz martýromsága emlékezetes helyén, 1886-ban megalakul az unitárius leány-egyház és elénekli ott énekes könyvükből egyik legszébb dicséretünket, örömkönyveket hullat, tekintetében a vén Simeon ohajával: „Bocsásd el immár a te szolgádat Uram!”

1887. dec. 20-án a kolozsvári gyülekezet mély részvéte kísérte sirjába.

Nem lett pap, de a Sárdi családnak mindig egyik ékessége marad, az unitárius egyháznak egyik hirneves kántora.

Ott van már ő is, hol méltó kortársa és barátja, Boncza megelőzte. A két nagy énekes egy kort zár be, mely a naturalis ének kora. Most hadd jöjjön egy másik, a művészi éneké, melynek művelői vajha oly magasra emelkednének, mint eme naturalisták emelkedtek a maguk módjuk szerint.

PÉTERFI DÉNES.

PÁRISI LEVÉL.

PÁRIS, 1889. november.

(Észrevételek a kiállításra. — Masseur Jenő.)

Szerkesztő Úr!

A kiállítás kapui bezárodtek. Miután a világ minden országából megszámlálhatlan sokaságot vonzott a párisi tárlat, a Mars mezőn bár még most sem egészen elhagyatott, néma hallgatóság. Mindazok a nagyszerű dolgok, melyek ott egyesítve voltak, ma már szét vannak hordva. És most az ember visszagondolva felteheti magának a kérdést, mi volt ez óriási kiállításnak eredménye? Sokan próbálták meg számot adni erről és sokféle szempontból. Mult levelemben ismertettem Vogiié gondolatait és az ő kissé merész symbolizálását, azt a nagyszerűséget, melyet ő a kiállításban felfedezett.

Mások e nemzetközi kiállításban a munka és az emberi ész dicsőségét ünnepeleltek, az ember hatalmát, melyet a tudomány által az anyagon nyert. Annyira, hogy mind e tanulmányoknak összege, melyeket a kiállításról irtak, e lelkes felkiáltás lehet: „mily nagy az ember! mit mivelte és mit fog még mivelhetni?“ És ez igaz, az ember tényleg nagy az ő értelme által. Mindazok a csodák, melyeket a kiállítás felmutatott, kétségtelenül nem indítanak arra, hogy azt higgyük, hogy az ember rossz és teljesen megromlott. Nagyszerű dolog, hogy a kiállítás megbizonyította az emberi ész hatalmát és nagyságát, azonban csak egy feltétellel, t. i., hogy nem tévesztetik szem elől az erkölcsi cél sem, melyet az érteni és tudományos munkában elérni kell és hogy az ember nem fordítja minden tevékenységét az anyagiakra. Különben Isten, eszmény nélküli miveltségre jutunk, s következőleg vissza fogunk esni. Egy néhány dicséretreméltó példa kivételével, nekem úgy tetszik, hogy a kik a kiállításról irtak, igenis az anyagi szempontot tartották szem előtt és nem tekintettek a tudományos, művészi és ipari előhaladás erkölcsi következményeire. Egyet különösen, mi pedig szerintem nagyon tanulságos és örvendetes, kevésbé emeltek ki, a kiállítás humanitárius oldalát. Éppen azért erről irtok. A testvériség és az egyetemes összetartozás eszméjét, melyet a kiállítás láttatott, kevésbé méltatták. A Mars mezőn különböző nyelvű és szokásu emberek jöttek össze a világ minden országából. S nekem úgy tetszik, hogy ez több volt pillanatnyi közeledésnél. És hogyha a kiállításra nézve symbolumot keresünk, én úgy hiszem, hogy az az emberiség nagy családja különböző tagjai egymáshoz közeledésének